

Alena TESKOVÁ

Mýtus a dějiny v myšlení Waltera Benjamina

Bakalářská práce

Ústav filosofie a religionistiky FF UK

Vynikající práce jak svým obsahem, tak i svou přehlednou formou navzdory velmi nesnadnému obsahu, především ale tím, že způsob provedení plně v souladu s myšlením, které (ale v případě Waltera Benjamina není možné jinak) původním způsobem re-konstruuje. Ústředním a sjednocujícím momentem výkladu je pojetí mýtu, proto je i textem, který je nejvíce v centru pozornosti je Benjaminova stať o Goethových *Wahlverwandschaften*, avšak i v tomto případě platí, že nezůstávají stranou mnohem širší souvislosti, protože moment mýtu a osudu je zároveň předveden jako krajnost vymezená proti svému protějšku, jímž je Benjaminovo pojetí mesiášského času. Celá práce se díky tomuto rozvrhu celého silového pole může podstatně dotknout většiny důležitých Benjaminových myšlenek spjatých do souvislosti vzájemného odkazování, aniž se v této konstelaci ztrácí ústřední moment, protože hlavní perspektiva výkladu je v každém okamžiku zřejmá, pouze se stále jinak profiluje. Velkou předností této strategie je to, že dovoluje číst Benjaminovo dílo jaksi transversálně, to jest bez ohledu na – patrně spíše arbitrérní a jen málokdy funkční – rozlišování „tvůrčích období“ či měnících se inklinací (a inspirací) autora. : rané texty (Pojem kritiky, hölderlinovské studie aj.) mají stejnou váhu jako texty pozdní, ba navrací se (Pojem kritiky a jeho goethovský závěr ve stati o *Wahlverwandschaften*). Tím je rovněž naznačen důležitý rys myšlení W. Benjamina, totiž že u něho nejsou žádná témata dílčí, protože vše, co vstoupí do určité konstelace, je v této konstelaci stejně podstatné, pokud slouží tomu, aby skrze takto konstelované momenty vycházela najevo idea. Na mnoha místech práce A. Teskové je nadto zřejmé, že vztahy momentů, jakkoli někdy naznačují protikladnost ba vztahy exkluze, jsou si v rámci konstelace navzájem také oporou. Netřeba dodávat, že aby něco takového mohla A. Tesková přesvědčivě vyložit, musí disponovat zcela suverénní znalostí Benjaminových textů, která se pak projevuje v každé kapitole její práce.

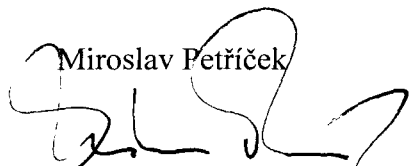
K Benjaminově dlouhé a klíčové studii o Goethových *Wahlverwandschaften* dospívá práce přes důkladný exkurs, ve kterém se postupně motiv „mýtu“ (resp. !osudu“) postupně profiluje podle různých aspektů a kontextů: bezvýchodnost, zaslepení, absence vnějšku, vztah ke zkušenosti a vztah k času (nenávratnost, vina), beztvorost atd. Avšak: s mýtem je třeba

učinit zkušenost, a takovou příležitostí jsou právě *Wahlverwandschaften*, román, jehož všechny postavy jsou strženy do „osudového bytí“. Předchozím exkursem je ale čtenář především připraven na to, co tato Benjaminova goethovská stať přináší nadto, odkud směřuje do samého jádra jeho myšlení: prafenomén, který není pravzorem (ale je určitou originální interpretací „ideje“), na to pak navazující i Benjaminovo pojetí původu, *Ursprung* jako tvarujícího víru, jeho pojetí přírody, resp. „dějin přírody“ atd. Předmětem pozornosti práce je „komplikovaná povaha vztahu mezi „věcnými obsahy“ a historickým děním, co nutí Benjamina uvažovat o uměleckém díle současně jako o tvaru, jenž se hroubí a rozkládá a zároveň jako o tvaru, který je zasypáván vrstvami něčeho, čím sám není“ (str. 22), což je pak východisko k velmi přesnému rozboru motivu vykoupení/zachraňování, který však, jak právě autorka práce ukazuje, má kořeny již v práci o pojmu kritiky v německé romantice (jakkoli Benjamin převrací Goethův postulát „nekritizovatelnosti uměleckých děl“, když tvrdí, že dílo se stává věčným pouze díky „kritice“). Některé formulace v této souvislosti pokládám za velmi výstižné, například když A. Tesková shrnuje Benjaminovo pojetí původu: „Původ je tak jedinečným pojmem, jenž do sebe zahrnuje nejen tvar, jímž se idea vyrovnává s dějinným světem, ale také časovost, v níž se dotýká pomíjivých fenoménů. S tím dodatkem, že „v ideji původu se zmocňujeme toho, co má historii v sobě již jen jako obsah, nikoli už jako děj“. Přestože je dějinnost původu zahrnuta v obsahu, jenž patří k jeho tvaru, musí se sám tento tvar nějak dít, a to v rytmice obnovy a neukončenosti. Právě tato rytmika, spolu se složitým vzájemným podmiňováním jedinečnosti a opakování, jinak řečeno singulárních krajností, v nichž se – paradoxně – ukazuje již známé, svědčí o mezní formě času, ve které se existence fenoménů původnosti odehrává.“ (str. 36)

Autorka, jak je třeba zdůraznit, přistupuje k Benjaminovi nikoli jako referent, nýbrž snaží se o zcela vlastní přístup, což je patrné na jejím výkladu teze, že prafenomén je pouze v umění, nikoli před ním (což pak odkazuje ke Goethově nauce o *Ur-phänomene*, když upozorňuje na podstatně *anachronický* ráz Benjaminova pojetí dějin (s užitečným odkazem na Didi-Hubermanna) anebo když rozebírá Benjaminovo diktum „pravda je smrt intence“. Zejména je ale naprosto přesná úvaha o vztahu přírody jako říše pravzorů jakožto prafenoménů a „pravé přírody“, která vychází najevo pouze v umění – což pak z jiného úhlu pohledu osvětluje i pojetí původu jako „víru“. Práce pak přesahuje goethovskou stať, když motiv mýtu zasazuje do kontextu práva a zákona a zejména v samém závěru, kde – opět velmi originální postřeh – akcentuje význam toho, co Benjamin označuje jako „duchapřítomnost“. Zde sice práce končí, ale fakticky se otevírá k dalším perspektivám.

Školsky vzato je práce naprosto vzorová: své hlavní téma, totiž mýtus u W. Benjaminu, ukazuje jako možný svorník Benjaminova myšlení, resp. jako strukturu, skrze kterou prosvítá podstatný charakter Benjaminovy filosofie. Alena Tesková pracuje suverénně s primární i sekundární literaturou, mnohem důležitější ale je, že samostatně přemýšlí a je schopna navazovat na pohyb tak komplikovaného myšlení, jako je právě to Benjaminovo. Práce je bez dalšího publikovatelná.

Navrhuji hodnotit ji jako výbornou.

Miroslav Petříček

7. září 2006